

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Міжнародного гуманітарного
університету д.ю.н., професор

Костянтин ГРОМОВЕНКО

«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ МЕДІАЦІЇ

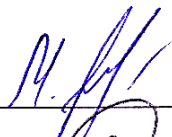
Галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
Спеціальність	<u>053 Психологія</u>
Назва освітньої програми	<u>Психологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський) рівень</u>

Одеса – 2024 рік

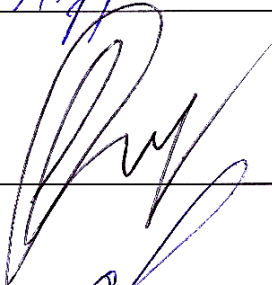
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології
протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Жигалкіна Наталія Віталіївна	+380677620478	lebedeva.com.ua@gmail.com

Завідувач кафедри педагогіки та психології к.п.н., доцент

_____ Наталія МЕЛЕНЧУК

Гарант освітньої програми
д.п.н., професор

_____ Світлана ЄРМАКОВА

Узгоджено
Начальник навчального відділу

_____ Лариса РАЙЧЕВА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4 Загальна кількість годин – 120	Галузь – 05 «Соціальні та поведінкові науки» Спеціальність – 053 «Психологія»	вибіркова	
		Рік підготовки:	
		3-й, 4-й	
		Семестр	
		6-й	8-й
		Лекції	
Мова навчання – українська	Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень	14 год.	6 год
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота та індивідуальні завдання	
		78 год.	108 год.
		Вид контролю:	
		залік	залік

У сучасному суспільстві, що постійно стикається з кризовими ситуаціями, соціальними трансформаціями, військовим конфліктом, зростає потреба в ефективному, ненасильницькому способі вирішення конфліктів. Медіація як альтернативна форма врегулювання суперечок стає все більш затребуваною як у професійному середовищі (освіта, право, соціальна робота, HR, медицина), так і в повсякденному житті

Мета курсу - формування у здобувачів вищої освіти розуміння сутності медіаційної процедури та шляхів врегулювання конфлікту у професійній діяльності. Таким чином, дисципліна «**Психотехнології медіації**» не лише надає студентам професійні знання, а й формує ключові життєві навички, необхідні для збереження психоемоційної стабільності, ведення конструктивного діалогу та побудови безпечного комунікаційного простору, що сприяє сталому розвитку суспільства.

Передумовами для вивчення дисципліни. «Психотехнології медіації» є знання із таких дисциплін: «Вікова та педагогічна психологія», «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психологія особистості», «Диференціальна психологія», «Практична психологія».

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Психотехнології медіації» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Навчальна дисципліна «Психотехнології медіації» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знати:

- основні поняття, принципи та етапи медіації;
- психологічні механізми виникнення та розвитку конфліктів;
- теоретичні основи комунікативної та конфліктної психології;
- психотехнології, які застосовуються у процесі медіації (активне слухання, техніки "Я-повідомлень", робота з емоціями, нейтралізація агресії тощо);
- етичні засади діяльності медіатора;
- типи медіаційних моделей (трансформативна, фасилітативна, нарративна тощо).
- особливості роботи з різними цільовими групами (діти, родини, освітнє середовище, професійні конфлікти).

вміти:

- ідентифікувати конфлікти та оцінювати їхню психологічну структуру;
- застосовувати психотехнології для зниження напруги та налагодження конструктивної комунікації;
- ефективно використовувати техніки медіації на різних етапах процесу;
- формулювати нейтральні позиції та моделювати діалог між сторонами;
- підтримувати безпечний простір та дотримуватися медіаційної етики;

- аналізувати власну поведінку у конфліктних ситуаціях, розвивати навички саморегуляції та емоційної стійкості;
- планувати та проводити симуляційні/тренінгові медіаційні сесії.

володіти:

- знаннями про психотехнологічні інструменти медіації та вміти їх застосовувати у професійній діяльності психолога;
- основами психологічного аналізу конфлікту: визначенням його структури, динаміки, типології;
- практичними навичками конструювання безпечного комунікативного простору в умовах конфліктної взаємодії;
- техніками активного слухання, переформулювання, емпатичного відображення, що забезпечують ефективну медіаційну комунікацію;
- алгоритмами застосування психотехнологій регуляції емоційного напруження та підтримки емоційної рівноваги учасників медіаційного процесу;
- прийомами саморефлексії, саморегуляції та розвитку професійної компетентності у сфері медіації;

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття, природа та структура конфлікту. Теоретичні засади медіації.

Поняття конфлікту у психології, його структура, типологія та динаміка. Основні підходи до розуміння природи конфлікту: когнітивний, інтеракційний, соціально-психологічний, системний. Етапи розвитку конфліктної взаємодії. Структурні компоненти конфлікту: об'єкт, предмет, конфлікту, позиції сторін, мотиви, інтереси, цілі, дії та наслідки. Внутрішньоособистісні, міжособистісні, групові та міжгрупові конфлікти. Функції конфлікту: конструктивні й деструктивні. Психологічні фактори ескалації конфліктів: когнітивні викривлення, емоційна нестабільність, комунікативні бар'єри. Поняття медіації як альтернативного методу врегулювання конфліктів. Історичні витоки й еволюція медіації у світі та в Україні. Основні принципи медіації: добровільність, нейтральність, конфіденційність, активна участь сторін. Структура медіаційного процесу та базові етапи: встановлення контакту, визначення проблематики, опрацювання позицій і інтересів, пошук рішень, досягнення угоди.

Тема 2. Психологічний портрет медіатора: особистісні якості, етичні норми, професійні ролі.

Психологічна характеристика особистості медіатора. Основні вимоги до фахівця, який здійснює медіацію: емпатійність, нейтральність, стресостійкість, емоційна врівноваженість, високий рівень комунікативної компетентності. Самосвідомість і рефлексивність як ключові якості ефективного медіатора. Професійна ідентичність медіатора: баланс між ролями фасилітатора, модератора, психолога-консультанта. Етичні норми в діяльності медіатора: принцип добровільності, конфіденційності, незалежності, неупередженості.

Тема 3. Психотехнології комунікації в медіації.

Особливості міжособистісної комунікації в умовах конфлікту. Основи ефективного діалогу в медіації: активне слухання, парафраз, рефлексивне реагування. Техніки відкритих і уточнюючих запитань, використання «Я-повідомлень» та нейтральної мови. Подолання комунікативних бар'єрів, зниження емоційного напруження через вербальні й невербальні інструменти. Роль метакомунікації у створенні безпечного простору для діалогу. Стратегії ведення конструктивної бесіди між сторонами з урахуванням асиметрії у їх позиціях.

Тема 4. Психологічна робота з емоціями в медіації.

Значення емоцій у виникненні, перебігу та розв'язанні конфліктів. Основні емоційні стани, що супроводжують конфлікт: гнів, страх, образа, тривога. Психологічні техніки розпізнавання, прийняття та регуляції емоцій в процесі медіації. Поняття емоційної компетентності медіатора. Техніки стабілізації емоційного стану сторін: дихальні практики, візуалізація, техніка «тут і тепер», емоційне відображення. Підтримка безпечного простору для вираження почуттів та збереження нейтральності медіатора.

Тема 5. Етапи медіаційного процесу: психологічний супровід.

Структура медіаційного процесу: підготовка, вступ, виявлення позицій та інтересів, генерація варіантів, досягнення угоди, завершення. Психологічні завдання медіатора на кожному етапі: встановлення контакту, створення довіри, регуляція емоцій, підтримка мотивації до співпраці. Основні техніки супроводу: активне слухання, переформулювання, фасилітація діалогу. Можливі труднощі у перебігу етапів та шляхи їх подолання. Значення рефлексії медіатора для забезпечення ефективності процесу.

Тема 6. Моделі медіації: психотехнологічний аналіз і практичне застосування.

Основні моделі медіації: фасилітативна, трансформативна, нарративна, евалюативна. Психологічні основи кожної моделі: цілі, роль медіатора, характер взаємодії з конфліктуючими сторонами. Особливості психотехнологій, що застосовуються в межах різних моделей: активне слухання, рефреймінг, деконструкція, емоційне віддзеркалення. Критерії вибору відповідної моделі залежно від типу конфлікту, емоційного тла, готовності сторін до діалогу. Переваги та обмеження моделей у практиці медіації.

Тема 7. Психотехнології в освітній, сімейній та трудовій медіації.

Особливості медіації у сфері освіти, сімейних і трудових відносин. Типові конфлікти та їхня психологічна структура. Стратегії і психотехнології вирішення конфліктів у кожній із трьох сфер: техніка «Я-повідомлень», активне слухання, прийоми емоційної стабілізації, фасилітація. Взаємодія з дітьми, батьками, педагогами, працівниками та роботодавцями. Психологічні ризики й етичні виклики, пов'язані з медіаційною практикою в означених галузях. Практична значущість професійної підготовки медіатора до роботи в конкретному соціальному контексті.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Поняття, природа та структура конфлікту. Теоретичні засади медіації	10	2	4	4	10	1	-	9
Тема 2. Психологічний портрет медіатора: особистісні якості, етичні норми, професійні ролі	10	2	4	4	10	1	1	9
Тема 3. Психотехнології комунікації в медіації	20	2	4	14	20	1	1	18
Тема 4. Психологічна робота з емоціями в медіації	20	2	4	14	20	1	1	18
Тема 5. Етапи медіаційного процесу: психологічний супровід	20	2	4	14	20	1	1	18
Тема 6. Моделі медіації: психотехнологічний аналіз і практичне застосування	20	2	4	14	20	1	1	18
Тема 7. Психотехнології в освітній, сімейній та трудовій медіації	20	2	4	14	20	-	1	19
Усього годин	120	14	28	78	120	6	6	108
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЗАЛІК								

5. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Поняття, природа та структура конфлікту. Теоретичні засади медіації. 1. Поняття впевненості в собі: сутність, структура, динаміка розвитку. 2. Історичні передумови виникнення концепту впевненості у собі в психологічній науці. 3. Теоретичні підходи до вивчення феномену впевненості: гуманістичний, когнітивний, психоаналітичний, біхевіоральний. 4. Взаємозв'язок понять «впевненість у собі», «самооцінка», «самоповага», «рівень домагань». 5. Основні функції впевненості в психологічному житті особистості. 6. Роль позитивного досвіду у формуванні впевненості в собі. 7. Психологічні механізми формування впевненості: інтеріоризація, підкріплення, ідентифікація, рефлексія. 8. Особливості впевненості у контексті самосвідомості, Я-концепції та саморегуляції. 9. Психологічне значення здатності особистості до вибору рівня складності завдань (за Ф. Хоппе). 10. Роль впевненості у побудові професійної та особистісної ідентичності майбутнього психолога.	4	-

2	Тема 2. Психологічний портрет медіатора: особистісні якості, етичні норми, професійні ролі. 1. Психологічна характеристика особистості медіатора: базові риси, стилі поведінки, професійна спрямованість. 2. Основні вимоги до фахівця медіації: емпатія, нейтральність, стресостійкість, емоційна врівноваженість, комунікативна компетентність. 3. Поняття самосвідомості, рефлексивності та їхнє значення в роботі медіатора. 4. Професійна ідентичність медіатора: поєднання функцій фасилітатора, консультанта, модератора, комунікатора. 5. Етичні норми в діяльності медіатора: принципи доброчесності, конфіденційності, неупередженості. 6. Міжнародні кодекси професійної етики медіаторів: структура, основні положення, особливості застосування. 7. Типові етичні дилеми в медіаційній практиці: конфлікт інтересів, втручання в міжособистісні стосунки, утримання нейтралітету. 8. Роль саморегуляції, професійної рефлексії та емоційного балансу в запобіганні професійному вигоранню медіатора.	4	1
3	Тема 3. Психотехнології комунікації в медіації. 1. Поняття комунікації у контексті медіації: значення діалогу, активного слухання, конструктивної взаємодії. 2. Типи комунікативних стратегій у конфліктних ситуаціях: адаптація, конкуренція, компроміс, співпраця, уникнення. 3. Психологічні бар'єри у спілкуванні: причини виникнення, особливості прояву, способи подолання. 4. Техніки активного слухання: перефразування, уточнення, резюмування, визнання почуттів. 5. Використання невербальних засобів комунікації: міміка, жести, інтонація, дистанція у медіаційній практиці. 6. Поняття «Я-повідомлень» як засобу зниження конфліктності у діалозі. 7. Роль відкритих і закритих питань у формуванні безпечного комунікативного простору. 8. Комунікативна компетентність медіатора: здатність створювати атмосферу довіри, розуміти підтексти, регулювати темп і тон спілкування. 9. Міжособистісні особливості сприймання й інтерпретації інформації під час медіації.	14	1
4	Тема 4. Психологічна робота з емоціями в медіації. 1. Психологічне значення емоцій у конфліктних ситуаціях: тригерна роль, динаміка та інтенсивність прояву. 2. Основні емоції, що супроводжують конфлікт: гнів, страх, образа, тривога, почуття провини. 3. Роль емоцій у загостренні або врегулюванні конфлікту. 4. Емоційна компетентність медіатора: розпізнавання, валідація та нейтралізація емоцій клієнтів. 5. Елементи емоційного інтелекту: самосвідомість, саморегуляція, емпатія, соціальні навички. 6. Психотехніки роботи з емоціями в медіаційному процесі: заземлення, техніка паузи, техніка «тут і тепер», емпатичне відображення. 7. Принципи збереження емоційної нейтральності медіатора. 8. Використання емоційного щоденника як інструменту самоспостереження та розвитку саморегуляції.	14	1

	9. Профілактика емоційного вигорання медіатора: техніки релаксації, особиста рефлексія, супервізія.		
5	Тема 5. Етапи медіаційного процесу: психологічний супровід. 1. Структура медіаційного процесу: підготовчий етап, вступна фаза, виявлення інтересів сторін, генерація рішень, укладення угоди, завершення. 2. Психологічні завдання медіатора на кожному з етапів медіації. 3. Підготовка до медіації: створення безпечного простору, зниження первинної напруги, встановлення контакту. 4. Вступна частина: презентація ролі медіатора, окреслення правил і меж, формування довіри. 5. Етап виявлення позицій та інтересів: активне слухання, перефразування, техніка «Я-повідомлень». 6. Генерація варіантів рішень: фасилітація творчого мислення, стимулювання співпраці. 7. Досягнення домовленості: закріплення компромісів, перевірка реалістичності рішень. 8. Постмедіаційний супровід: психологічна підтримка сторін, профілактика повторних конфліктів. 9. Типові труднощі на етапах процесу та психотехнології їх подолання. 10. Значення рефлексивного аналізу дій медіатора після завершення процедури.	14	1
6	Тема 6. Моделі медіації: психотехнологічний аналіз і практичне застосування. 1. Класифікація моделей медіації: фасилітативна, трансформативна, нарративна, евалюативна. 2. Фасилітативна модель: роль медіатора як посередника, техніки активного слухання, підтримки діалогу та нейтралізації конфліктної риторики. 3. Трансформативна модель: акцент на зміні взаєморозуміння і стосунків між сторонами, розвиток емпатії та самоповаги. 4. Нарративна модель: концепція конфлікту як історії, що підлягає переозначенню, психотехніки деконструкції, переписування конфліктного нарративу. 5. Евалюативна модель: консультативна позиція медіатора, експертна оцінка перспектив рішень. 6. Психологічні критерії вибору моделі медіації залежно від типу конфлікту та характеристик сторін. 7. Порівняльний аналіз моделей за цілями, стилем ведення діалогу, інструментами впливу. 8. Компетентності медіатора, необхідні для ефективного застосування кожної моделі. 9. Переваги та обмеження моделей медіації в практичному застосуванні.	14	1
7	Тема 7. Психотехнології в освітній, сімейній та трудовій медіації. 1. Специфіка медіації в освітньому середовищі: конфлікти між учнями, вчителями, батьками, адміністрацією; роль медіатора як фасилітатора освітнього простору. 2. Психологічні особливості учасників освітніх конфліктів: вікові, статусні, емоційні аспекти. 3. Сімейна медіація: типи конфліктів (виховання дітей, розлучення, поділ майна), психоемоційна напруженість, необхідність роботи з глибокими переживаннями. 4. Техніки підтримки емоційної безпеки в сімейному медіаційному процесі: емпатія, визнання почуттів, нормалізація стану.	14	1

	5. Медіація в трудовому середовищі: конфлікти в колективах, між працівниками та керівництвом, корпоративна етика. 6. Психологічні інструменти трудової медіації: конструктивне зворотне зв'язування, відновлення довіри, стратегічне фасилітування. 7. Вибір психотехнологій залежно від сфери конфлікту: адаптація технік до контексту й учасників. 8. Соціальна роль професійної медіації у попередженні деструктивної ескалації конфліктів у різних соціальних системах.		
	Всього	78	6

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів вищої освіти щодо вивчення дисципліни «Психотехнології медіації» передбачає:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Поняття, природа та структура конфлікту. Теоретичні засади медіації. Теоретичні завдання: 1. Опрацювати літературу та скласти таблицю з порівнянням різних підходів до визначення поняття <i>конфлікт</i> (соціально-психологічний, когнітивний, інтеракційний, системний тощо). 2. Скласти структурну модель конфлікту, вказавши: - учасників (сторони конфлікту), - предмет, - об'єкт, - мотиви та інтереси, - динаміку розвитку. 3. Написати есе (1–2 сторінки) на тему: <i>«Чому конфлікт не завжди є негативним явищем?»</i> з прикладами з особистого досвіду або суспільного життя. 4. Скласти порівняльну таблицю і вказати, що спільного, а що відмінного <i>Медіація vs. Арбітраж / Суд / Переговори</i> Практичні завдання: 1. Скласти конфліктограму – графічне зображення конфлікту, що включає всі його ключові елементи (учасники, позиції, потреби, цілі, дії, емоції тощо).	10	9

	2. Проаналізувати власний досвід конфлікту. Запропонувати студенту описати одну ситуацію з життя, де був учасником/спостерігачем конфлікту, та: - проаналізувати, як він виник; - чи вдалося його вирішити; - що зробив би зараз інакше з точки зору теорії медіації.										
2	Тема 2. Психологічний портрет медіатора: особистісні якості, етичні норми, професійні ролі. Теоретичні завдання: 1. Підготувати презентацію на тему: <i>«Психологічні якості, необхідні для ефективного медіатора: наукові підходи та практичне бачення».</i> 2. Скласти таблицю: <i>«Особистісні якості медіатора – їх прояв у поведінці»</i>, наприклад: <table border="1"> <tr> <th>Якість</th> <th>Як проявляється на практиці</th> </tr> <tr> <td>Емпатія</td> <td>Уміння слухати, співпереживати без осуду</td> </tr> <tr> <td>Стресостійкість</td> <td>Спокійна поведінка в напружених ситуаціях</td> </tr> <tr> <td>Нейтральність</td> <td>Уникнення оцінок, рівне ставлення до обох сторін</td> </tr> </table> 3. Дослідити етичний кодекс медіатора (національний або міжнародний) та відповісти на запитання: - Які основні етичні принципи регулюють поведінку медіатора? - У яких ситуаціях етичні норми можуть суперечити інтересам сторін? 4. Порівняти ролі медіатора, консультанта, фасилітатора й психолога. Скласти таблицю або Venn-діаграму подібностей і відмінностей. Практичні завдання: 1. Пройти самодіагностику на визначення рівня розвитку медіаційних якостей (можна використати тест на рівень емпатії, емоційний інтелект, стиль комунікації тощо). Коротко описати результати та зробити самооаналіз – <i>які сильні сторони виявлено? над чим варто працювати?</i> 2. Ситуаційний аналіз (кейси). Розглянути етичні дилеми. Як має поводити себе медіатор? Яке рішення відповідає етичним стандартам? - Одна зі сторін просить розкрити інформацію іншій. - Медіатор має власну думку щодо конфлікту. - Сторона починає емоційно тиснути. 3. Створити міні-проект <i>«Мій план розвитку як майбутнього медіатора»</i>. На основі теоретичного матеріалу та самооцінки скласти план особистого вдосконалення (які навички розвивати, які тренінги пройти).	Якість	Як проявляється на практиці	Емпатія	Уміння слухати, співпереживати без осуду	Стресостійкість	Спокійна поведінка в напружених ситуаціях	Нейтральність	Уникнення оцінок, рівне ставлення до обох сторін	12	9
Якість	Як проявляється на практиці										
Емпатія	Уміння слухати, співпереживати без осуду										
Стресостійкість	Спокійна поведінка в напружених ситуаціях										
Нейтральність	Уникнення оцінок, рівне ставлення до обох сторін										
3	Тема 3. Психотехнології комунікації в медіації. Теоретичні завдання: 1. Підготувати міні-конспект за темами: - Стратегії комунікації в конфліктних ситуаціях. - Психологічні бар'єри спілкування та способи їх подолання. - Техніки активного слухання як основа ефективної медіації.	12	18								

	2. Пояснити відмінності між такими поняттями: - Активне слухання та пасивне слухання - Відкрите питання та закрите питання - Позиція та інтерес Практичні завдання: 1. Створити скрипт медіаційної бесіди з використанням психотехнологій: - Вступне привітання. - Збір позицій сторін. - Використання відкритих питань, технік рефлексії та резюмування. 2. Аналіз відео. Переглянути фрагмент медіаційної або психологічної бесіди та проаналізувати: - Які техніки комунікації застосовано? - Що вдалося? Що можна було покращити? 3. Скласти чек-лист комунікативних технік для медіатора. Наприклад: - Не перебивати. - Ставити відкриті питання. - Перефразовувати конфліктну репліку. - Називати почуття без осуду.																		
4	Тема 4. Психологічна робота з емоціями в медіації. Теоретичні завдання: 1. Опрацювати джерела з емоційного інтелекту та скласти короткий конспект на тему: <i>«Роль емоцій у міжособистісному конфлікті та шляхи їхнього врегулювання в медіації».</i> 2. Вивчити принципи роботи з емоціями за моделлю ЕІ Д. Гоулмана або П. Саловея та Д. Майєра і підготувати короткий порівняльний огляд. 3. Скласти таблицю основних емоцій, які найчастіше виникають у процесі конфлікту, вказавши: - можливі причини їхнього виникнення, - поведінкові прояви, - техніки для роботи з ними. <table border="1"> <thead> <tr> <th>Емоція</th><th>Причина виникнення</th><th>Поведінка</th><th>Психотехніка для медіатора</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Гнів</td><td>Порушення меж</td><td>Агресія, напруга</td><td>Зниження напруги, рефреймінг</td></tr> <tr> <td>Страх</td><td>Невизначеність, тиск</td><td>Закритість, тривога</td><td>Підтримка, створення безпечного поля</td></tr> <tr> <td>Образа</td><td>Несправедливість</td><td>Відстороненість</td><td>Визнання почуттів, емпатія</td></tr> </tbody> </table> 4. Підготувати коротке есе (1–2 сторінки) на тему: <i>«Як емоційна нейтральність медіатора впливає на перебіг медіації».</i> Практичні завдання: 1. Провести емоційний щоденник (3 дні): - Фіксувати власні емоції в різних ситуаціях. - Визначати, які тригери їх викликали.	Емоція	Причина виникнення	Поведінка	Психотехніка для медіатора	Гнів	Порушення меж	Агресія, напруга	Зниження напруги, рефреймінг	Страх	Невизначеність, тиск	Закритість, тривога	Підтримка, створення безпечного поля	Образа	Несправедливість	Відстороненість	Визнання почуттів, емпатія	12	18
Емоція	Причина виникнення	Поведінка	Психотехніка для медіатора																
Гнів	Порушення меж	Агресія, напруга	Зниження напруги, рефреймінг																
Страх	Невизначеність, тиск	Закритість, тривога	Підтримка, створення безпечного поля																
Образа	Несправедливість	Відстороненість	Визнання почуттів, емпатія																

	- Вказати, як вдалося (або не вдалося) з ними впоратись. 2. Створити міні-гайд «Техніки стабілізації емоцій у медіації». Наприклад: дихальні вправи; техніка «тут і тепер»; заземлення; пауза мовчання; емпатичне відображення 3. Підготувати презентацію на тему: <i>«Емоції в конфлікті: вороги чи союзники?»</i>																		
5	Тема 5. Етапи медіаційного процесу: психологічний супровід. Теоретичні завдання: - Опрацювати джерела та скласти структурну схему основних етапів медіації з коротким описом кожного: Підготовка до медіації Вступне слово Виявлення позицій та інтересів Генерація варіантів Досягнення угоди Завершення та пост-супровід - Написати коротке есе (1-1,5 сторінки) на тему: <i>«Які психологічні навички медіатор застосовує на кожному з етапів процесу?»</i> - Підготувати порівняльну таблицю: Етап ↔ Психологічні завдання медіатора ↔ Можливі труднощі ↔ Інструменти подолання <table border="1"> <thead> <tr> <th>Етап</th><th>Психозавдання</th><th>Труднощі</th><th>Інструменти/техніки</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Вступ</td><td>Створення довіри</td><td>Недовіра, опір</td><td>Активне слухання, нейтральність</td></tr> <tr> <td>Виявлення інтересів</td><td>Відокремлення інтересів від позицій</td><td>Агресія, емоції</td><td>Перефразування, емпатія</td></tr> <tr> <td>Генерація рішень</td><td>Стимулювання креативності</td><td>Блокування ідей</td><td>Брейнстормінг, фасилітація</td></tr> </tbody> </table> Практичні завдання: - Скласти власний план проведення медіації. Вигадати або взяти реальний приклад конфлікту (побутовий, шкільний, сімейний тощо) і прописати: - як би проходила медіація поетапно; - які психологічні прийоми і техніки використовувалися б; - можливі ризики і шляхи їх уникнення. - Вправи на рефлексію: - Визначити, на якому з етапів медіації студент почувався б найвпевненіше, а на якому – найменше. - Сформулювати план особистого вдосконалення для покращення навичок супроводу кожного етапу. Створити інфографіку або міні-гайд: <i>«Етапи медіації з підказками для психологічної підтримки сторін».</i>	Етап	Психозавдання	Труднощі	Інструменти/техніки	Вступ	Створення довіри	Недовіра, опір	Активне слухання, нейтральність	Виявлення інтересів	Відокремлення інтересів від позицій	Агресія, емоції	Перефразування, емпатія	Генерація рішень	Стимулювання креативності	Блокування ідей	Брейнстормінг, фасилітація	10	18
Етап	Психозавдання	Труднощі	Інструменти/техніки																
Вступ	Створення довіри	Недовіра, опір	Активне слухання, нейтральність																
Виявлення інтересів	Відокремлення інтересів від позицій	Агресія, емоції	Перефразування, емпатія																
Генерація рішень	Стимулювання креативності	Блокування ідей	Брейнстормінг, фасилітація																
6	Тема 6. Моделі медіації: психотехнологічний аналіз і практичне застосування. Теоретичні завдання: Підготувати порівняльну таблицю основних моделей медіації: фасилітативна; трансформативна; нарративна; евалюативна. У таблиці зазначити:	10	18																

- основну мету кожної моделі;
- роль медіатора;
- психологічні техніки, характерні для моделі.

Модель	Мета	Роль медіатора	Психотехніки
Фасилітативна	Сприяння діалогу	Посередник, фасилітатор	Активне слухання, рефреймінг
Трансформативна	Зміна ставлення сторін	Супровідник особистісного зростання	Підсилення емпатії, рефлексія
Нарративна	Переписування конфліктної історії	Співавтор діалогу	Деконструкція, переозначення

2. Написати аналітичний огляд (до 2 сторінок):
«Яку модель медіації доцільніше застосувати в освітньому/сімейному/трудоному конфлікті і чому?»
3. Опрацювати наукову статтю (на вибір) про одну з моделей медіації та зробити її короткий зміст із психологічним аналізом застосовуваних технік.

Практичні завдання:

1. Рефлексивне завдання. Студент обирає одну з моделей і відповідає:
Які особисті якості важливо мати медіатору, щоб ефективно її реалізувати?
Наскільки мені близька ця модель?
Чи є у мене досвід (реальний або гіпотетичний), де я міг би її застосувати?
2. Творче завдання – інтерв'ю з уявним медіатором. Студент уявляє, що бере інтерв'ю у фахівця, який працює за однією з моделей, і формулює 5–7 запитань + відповіді.

Тема 7. Психотехнології в освітній, сімейній та трудовій медіації.

Теоретичні завдання:

1. Підготувати порівняльну таблицю:

Тип медіації	Основні конфлікти	Особливості сторін	Психотехнології
Освітня	Булінг, непорозуміння між учнями, учителем і батьками	Нерівність статусів, емоційність	Психологічна підтримка, фасилітація, техніка «Я-повідомлень»
Сімейна	Поділ майна, виховання дітей, емоційні образи	Високий рівень емоцій	Емпатія, визнання почуттів, переформулювання
Трудова	Конфлікти у колективі, з керівництвом	Формальні рамки, ризик втрати роботи	Конструктивне зворотне зв'язування, брейнстормінг, нейтралізація напруги

	2. Написати коротке аналітичне есе (1,5–2 стор.): <i>«Які психотехнології найбільш ефективні у роботі з конфліктами в освітньому середовищі і чому?»</i> 3. Здійснити огляд літератури про практику сімейної або трудової медіації в Україні або за кордоном: Які психотехнології виділяються як ключові? Які методи/моделі найчастіше використовуються? Практичні завдання: 1. Кейс-аналіз (3 ситуації на вибір). Завдання: ідентифікувати тип медіації; запропонувати алгоритм дій медіатора; обґрунтувати вибір психотехнік. - Конфлікт у школі між учнем і вчителем. - Сімейна суперечка через різні погляди на виховання дитини. - Конфлікт між підлеглим і керівником. 2. Написати короткий сценарій (5-7 реплік на сторону) для медіації в одній із трьох сфер з використанням: - техніки активного слухання, - прийомів емоційного зниження напруги, - нейтралізації конфліктної риторики. 3. Рефлексивне завдання: - В якій сфері студенту було б найцікавіше працювати медіатором? - Які риси особистості допомагають / заважають у цій сфері? - Що потрібно розвивати, щоб бути ефективним у цій ролі?		
	Всього	78	108

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види контролю	Складові оцінювання	
	Для іспиту	Для заліку
поточний контроль , який здійснюється у ході проведення практичних (лабораторних) занять, виконання самостійної роботи, індивідуальних завдань, дослідна робота здобувача тощо.	50%	100%
підсумковий контроль	50%	

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, есе, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік, іспит
--	---

Питання до заліку

1. Дайте визначення поняття «конфлікт» у психології.
2. Які етапи розвитку конфлікту виділяють у психологічній літературі?
3. Що таке медіація та в чому її відмінність від суду чи арбітражу?
4. Назвіть основні принципи медіації.
5. Опишіть структуру конфлікту (об'єкт, предмет, мотиви, сторони тощо).
6. Які особистісні якості є важливими для медіатора?
7. Що означає «нейтральність» медіатора? Як її зберегти на практиці?
8. Які психологічні бар'єри можуть виникати в комунікації під час медіації?
9. Назвіть основні етапи медіаційного процесу.

10. Які психотехнології доцільно застосовувати на етапі встановлення контакту?
11. Що таке активне слухання? Наведіть приклади.
12. В чому полягає техніка «Я-повідомлень» і чому вона важлива?
13. Назвіть основні емоції, які часто супроводжують конфлікт.
14. Які техніки роботи з гнівом у конфлікті може застосовувати медіатор?
15. У чому суть техніки рефреймінгу? Як вона допомагає в медіації?
16. Назвіть та коротко охарактеризуйте фасилітативну модель медіації.
17. Які особливості трансформативної моделі медіації?
18. Що таке нарративна медіація? Які психотехнології в ній використовуються?
19. У чому полягає психотехнологічна підтримка сторін під час медіації?
20. Назвіть етичні норми, яких має дотримуватися медіатор.
21. Які психотехніки доцільно застосовувати в освітній медіації?
22. У чому специфіка сімейної медіації з точки зору психологічного супроводу?
23. Які особливості трудової медіації як виду медіаційної практики?
24. Які труднощі можуть виникати під час виявлення інтересів сторін?
25. Як медіатор може знижувати напругу в процесі переговорів?
26. Які етапи психоемоційного супроводу сторін передбачає процес медіації?
27. Чим відрізняється позиція сторони від її інтересів у конфлікті?
28. Як медіатор може стимулювати сторони до спільного пошуку рішень?
29. Наведіть приклад ситуації, де ефективною була б трансформативна модель медіації.
30. Які методи саморефлексії та саморегуляції повинен використовувати медіатор у власній роботі?

8. ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРДВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
(поточний контроль, підсумковий контроль, загальний результат оцінювання)

ЕКЗАМЕН

Поточний контроль			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на практичних (лабораторних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних (лабораторних) занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних (лабораторних) занять	30
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Індивідуальне тестування, завдання, підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до робочої програми тарозкладу занять	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань, дослідна робота здобувача			
1.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових	Відповідно до робочої програми	Обговорення результатів проведеної роботи під час	10

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	тарозкладу занять	аудиторних занять, наукових конференцій та круглих столів.	
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен			50
Загальний результат оцінювання			100

Поточний контроль знань здобувачів освіти при формі контролю **іспит** (максимум 50 балів) оцінюється за шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням балів за кожний вид роботи таким чином:

- за підготовку до аудиторних занять (максимум 30 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості практичних (лабораторних) занять, для переведення балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 6;
- за виконання завдань для самостійного опрацювання (тестування, завдання, підготовка реферату (есе) за заданою тематикою) (максимум 10 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості програмного матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення, для переведення зазначених балів середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 2;
- за інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовку наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо (максимум 10- балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості інших видів індивідуальних завдань, для переведення балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 2.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

- «2» - виставляється за неправильну відповідь (письмову роботу), яка не відповідає змісту теми та свідчить про нерозуміння її основних положень;
- «3» - виставляється за відповідь (письмову роботу), яка відповідає змісту теми, але є неповною і неточною у визначенні понять, свідчить про неповне розуміння основних положень навчального матеріалу, свідчить про те, що знання студента мають фрагментарний, поверховий характер;
- «4» - оцінюється правильна і обґрунтована відповідь (письмова робота), з якої видно, що студент знає й розуміє теоретичний матеріал в обсязі навчальної теми, володіє необхідними навичками, не допускає суттєвих помилок.
- «5» - оцінюється повна, правильна, ґрунтовна відповідь (письмова робота) на запитання теми, що передбачає логічність і послідовність викладу матеріалу, володіння термінологією, показує вміння повно й глибоко використовувати теоретичні знання в практичній площині.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗА ІСПИТ (максимум 50 балів)

Рівень знань оцінюється:

- від 40 до 50 балів - студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки;
- від 30 до 40 балів - студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді;
- 20 - 30 балів - студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки.
- 10 - 20 балів - володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- 0 - 10 балів - володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки.

ЗАЛІК

Поточний контроль			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на практичних (лабораторних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних (лабораторних) занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних (лабораторних) занять	60
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Індивідуальне тестування, завдання, підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	20
Виконання індивідуальних завдань, дослідна робота здобувача			
1.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять, наукових конференцій та круглих столів.	20
Разом балів за поточний контроль			100
Загальний результат оцінювання			100

Поточний контроль знань здобувачів освіти при формі контролю **залік** (максимум 100 балів) оцінюється за шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням балів за кожний вид роботи таким чином:

- за підготовку до аудиторних занять (максимум 60 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості практичних (лабораторних) занять, для переведу балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 12;
- за виконання завдань для самостійного опрацювання (тестування, завдання, підготовка реферату (есе) за заданою тематикою) (максимум 20 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості програмного матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення, для переведу зазначених балів середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 4;
- за інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовку наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо (максимум 20- балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості інших видів індивідуальних завдань, для переведу балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 4.

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

- «2» - виставляється за неправильну відповідь (письмову роботу), яка не відповідає змісту теми та свідчить про нерозуміння її основних положень;
- «3» - виставляється за відповідь (письмову роботу), яка відповідає змісту теми, але є неповною і неточною у визначенні понять, свідчить про неповне розуміння основних положень навчального матеріалу, свідчить про те, що знання студента мають фрагментарний, поверховий характер;
- «4» - оцінюється правильна і обґрунтована відповідь (письмова робота), з якої видно, що студент знає й розуміє теоретичний матеріал в обсязі навчальної теми, володіє необхідними навичками, не допускає суттєвих помилок.
- «5» - оцінюється повна, правильна, ґрунтовна відповідь (письмова робота) на запитання теми, що передбачає логічність і послідовність викладу матеріалу, володіння термінологією, показує вміння повно й глибоко використовувати теоретичні знання в практичній площині.

9. КРИТЕРІЇ ЗАГАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;
- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);
- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.
- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ ЗАГАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100- бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	Fx	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Воронкова В. Г. Етика ділового спілкування: навч.посібник. Львів: Магнолія 2019. 312 с.
2. Курова А.В. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Фенікс, 2020. 79 с.
3. Лебон Г. Психологія людських спільнот: переклад Я. Мишанич. К.: Андронум, 2021. 224 с.
4. Практика медіації : словник-довідник / уклад. : С.О.Гарькавець, Л.П.Волченко. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2019. 128 с.
5. Рахліс В.Л., Павленко О.О. Переговори і медіація: навч. посіб., видання 2-ге перероблене: Херсон, Олді Плюс, 2021. 344 с.
6. Тимофієва М.П. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України / Тимофієва М.П., Борисюк А.С., Павлюк О.І. Чернівці, 2019. 100 с.

Допоміжна

1. Гаро Г. О. Мирне вирішення сімейних спорів. Х.: Фактор, 2019. 80 с.
2. Казанжи М.Й. Особистісні предиктори фасилітації-інгібіції. Теорія і практика сучасної психології. 2020. № 1. С. 36-40.
3. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник.Львів , «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с.
4. Росс Дж. Переговори у стилі Трампа. Ефективні стратегії і прийоми майстерного ведення бізнес-переговорів / пер. з англ. З. Лобач. Київ: КМ-БУКС, 2019. 240 с.
5. Фішер Р., Юрі В., Петтон Б. Перемовини без ураження. Гарвардський метод. Видавництво [Сварог](#), 2023. 244 с.
6. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: Навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library
2. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>